

Umor Emilije Volarič

IVO ŽAJDELA

Emilija Volarič iz Idrskega je bila lepo kmečko dekle, v katero se je zaljubil nižji oficir karabinjer. Ob Soči so jo februarja 1943 umorili partizani iz Bovške čete. Ker se je vse zgodilo v bližini italijanske postojanke, je niso ustrelili, pač pa zverinsko umorili.

Popravek za del besedila v prejšnji številki *Reporterja* (13. marec 2017): na strani 54 je po pomoti objavljeno besedilo, ki ima mednaslov *Anton Miklavič*. To besedilo je v celoti napačno. Tokrat objavljamo zadnji del izbranega gradiva o zločinih komunističnih partizanov na širšem območju Kobariške.

Jožef Koren

Jožef Koren – Martinkčev iz Smasta. Pozimi 1944 je zapustil partizansko enoto, ki je bila v vasi Krn. Obiskat je šel sina prvorojenca v Smast, kjer se je tedaj brez »dela« razpuščeno zadrževala Gregorčičeva brigada. Nekdo ga je izdal in patrolja je šla takoj za njim, ga odvedla od žene in prvorojenca nazaj v »bazo« v vas Krn. Nekaj dni so ga imeli zaprtega in zastraženega v nekem seniku blizu vasi. Niso vedeli, kaj narediti z njim, ker je

bilo jasno, da ni nameraval »dezertirati« in zapustiti enote, pač pa le videti svojega prvega otroka. Nato je bila sprejeta »sodba«: ustreliti ga je treba kot dezerterja. Pokopan je na domačem pokopališču pri Sv. Lovrencu ob Soči, kamor so ga kmalu prenesli svojci s pomočjo sovaščanov, ker so kmalu izvedeli, kaj se je zgodilo z očetom novorojenčka Jožka. Sin nosi bolečino v srcu, odkar se zaveda.

Franc Komar

Franc Komar – Mešetov iz Kobarida je bil letnik 1922, a so ga Italijani poklicali v vojsko že leta 1941. Z njo je odšel v Rusijo, od koder so ga spomladi 1943 pustili na okrevanje. Fant je sklenil, da v Rusijo ne gre več, zato se je pridružil partizanom. Nekega dne je zvečer s soborcem prišel skrivaj domov. Kmalu so domači opazili, da gredo proti hiši karabinjerji. Franc

se je skril na domače podstrešje, njegov sotovariš pa jo je, kolikor se je dalo hitro, ubral v breg, v gozd, tako da je srečno ušel.

Ljudje so o fantu dajali čudne omalovažujoče izjave, predvsem zato, ker je imel za vse Kobaridce, še posebej pa za sosedo, zelo nepriljubljeno mamo. Pravili so ji »debela Brika«, ker je bila doma iz Brd. Partizanom naj bi bila menda tudi nenaklonjena. Francov oče je bil cestni pometlač ter kot občinski uslužbenec raznašalec raznih plakatov in razglasov oblasti. Ljudje so ga omalovaževali, ker je bil revež, mogoče celo rahlo »zamujen« s pametjo. Skratka bili so neurejena družina. Franc je ostal nekaj dni doma, nato pa se je spet odpravil med partizane, toda od tistega poletja 1943 nihče več ni vedel zanj. Ali so ga ubili z obtožbo dezerterstva ali kaj drugega, ni znano. Družina je izgubi-

la sina, ki bi lahko postal dober državljani nove države.

Na spominsko ploščo »padlih« borcev in žrtev fašističnega nasilja imena Franca Komarja niso napisali. Pa tudi sicer med današnjimi Kobaridci za rod in družino Mešlkovih le redko kdo še ve, čeprav je ena Francova sestra še pred leti živel v Kanadi. Tudi tega ne, da je Francov brat Jože umrl v Stresovi garaži, zastrupljen z ogljikovim monoksidom, ko je kuril Stresov kamion od drva, s katerim je vozil za njegovo trgovino. Bil je namreč šofer.

Mati in sin Turjan

V Čadrgu so partizani jeseni 1944 ubili mamu Angelo Turjan (hčer Ignaca) in sina Marjana iz Kobarida. Mati je bila kot branjevka po mnenju OF nevarna, ker je svoje branjevsko blago prodajala komurkoli, naj je bil Nemec, domobranec ali domačin, samo da je pošteno plačal. Zato je bila osumljena kot »možna« izdajalka ali pošiljateljica raznih obvestil, ki naj bi ji jih sin pošiljal od partizanov iz Čadrga pri enoti komande mesta Tolmin.

Sina Marjana, rodil se je leta 1926, so partizani ubili v Čadrgu samo zaradi namiga in suma, da lahko materi pošilja kakšna poročila. »To je bila huda krivica, meni se je zelo smilil, ko so ga peljali, vedel sem kam,« je Ivanu Rutarju povedal član Vosa O. K. iz Smasti že leta 1968.

Medved iz Krna

Partizani so umorili Medveda iz Krna. O tem so pisali tudi v *Partizanskem dnevniku* (glasilu OF za Primorsko in Gorenjsko, št. 27, 1. februar 1945): »Tolminsko: Pred kratkim je naša oblast aretirala Medveda (1903) iz Krna pri Tolminu. Izkazalo se je, da je on tisti podlež, ki je izdal 17. SNOUB 'Simona Gregorčiča' poleti 1944 ter zakrivil smrt tovarišev na Krnu. Prijeti je to sam priznal in izpovedal celo več, kot je bilo doslej znano. Prejel bo zasluženo kaznen. Tolminci bomo tako kot z njimi obračunali z vsakim domačim izdajalcem.« M. Medveda so ustrelili, menda po »sodbi« v Cerknem.

Domačini iz Krna so raziskovalcu Ivanu Rutarju povedali, da Medved kaj takega, kot so zapisali v *Partizanskem dnevniku*, nikoli ne bi naredil, ker je bil poznan kot miren, pošten in delaven človek. Njegova »napaka« naj bi bila, da je bil zelo veren in je včasih šel k maši v Tolmin. Zato je padel nanj sum, da v Tolminu izdaja.

Emilija Volarič

Emilija Volarič iz Idrskega se je rodila 28. junija 1913. Bila je preprosto in lepo kmečko dekle, v katero se je zaljubil nižji oficir karabinjer. Odnosov nista skrivala in govorilo se je že o poroki. Idriški prenapeteži OF so vse to preprečili tako, da so

še ne dvajsetletno mladenko, verjetno z obtožbo, da lahko kaj izda, morda je bilo prisotno tudi ljubosumje, predlagali za umor. Ob Soči so ga 12. februarja 1943 izvedli za to izbrani ljudje. Po mnenju domačina iz Idrskega, zgodovinarja Petra Stresa, so bili to partizani iz Bovške čete. Ker se je vse zgodilo v bližini italijanske postojanke, je niso ustrelili, pač zverinsko umorili v Bečju pod vasjo ob Soči. Tam ob vodi jo je našel lovski in ribiški čuvaj Maligoj starejši.

Zanimivo je, da se je istega leta, polti pred kapitulacijo Italije, doma v idriški cerkvi poročila Pavla Koren – Korenova z alpinom, po činu sergentejem, ki je bil v svečani oficirski obleki, pa se ni nikomur nič hudega zgodilo. »Kdo je ubogo mla-

denko Emilijo izdal in predlagal za umor iz ljubosumja? Kakšen njen domačin in oboževalec ali budni vaški člani OF?« se je pred leti vprašal Ivan Rutar, ki je zbral podatke tudi za to »zgodbo«.

Ciril Špolad

Ciril Špolad - Muzja se je rodil okoli leta 1900. Kot velik revež se je preselil iz Borjane v Idriško, kjer so mu pri neki domačiji dali za stanovanje opuščeno staro klet. Klet, spodnji del in streho je toliko popravil, da je v spodnjem prostoru uredil kot za spanje, v drugem kotu pa je imel tri koze, od katerih je živel. Klet je imel vedno zelo zaklenjeno, pa naj je bil doma ali zdoma, ko je pasel koze ali šel po menažo. Za krajane, posebno za razgrajške mla-

Idriško je danes polno spomenikov in tabel z informacijami, toda na njih zmanjšemo ime Emilije Volarič.

dostnike, je bil tarča vseh vrst napadov in želitev. Iz njega so se norčevali, ker je imel malo brado, podobno kot njegove kože. Posebno rad si ga je privoščil in ga ni pustil na miru leta 1926 rojeni Šlosarjev.

Ker siromak ni imel od česa živeti, je hodil v Kobarid na Mele k alpinom po menažo. Ko so Italijani tudi v Idrskem nastanili manjšo alpinsko enoto, je bila revežu pot prikrajšana. Ko so Nemci Šlosarje odpeljali in izropali domačijo, bilo je že proti zimi 1944, je takoj padel sum na Špolada, češ da jih je on izdal Nemcem, zato so prišli ponoči ponj trije partizani, a jim ni hotel odpreti. Vdreti k njemu pa tudi niso mogli. Ko je zgodaj zjutraj vstal in prišel pred vrata svoje kleti, so ga partizani še vedno čakali. Ustrelili so ga s tremi strelji iz revolverja. Obležal je na svojih vejah in drveh, ki jih je imel pripravljene za kurjavo. Nekdo ga je z vozom odpeljal na pokopališče v Kobarid, kjer so ga pokopali kot psa.

Karlin Volarič

Karlin Volarič – Meškov iz Idrskega pri Kobaridu se je rodil leta 1926. Domobranci so ga na silo mobilizirali, kot so večino mož in fantov s Kobariškega, razen skrivačev, ki so se vrnili po kapitulaciji Italije domov in so se skrivali tudi pred partizani. Bil je veseljak in navihani fant. Pogosto je prišel s Trnovega ob Soči domov na obisk. Nekega dne ga je mati prisilila in ga tako rekoč sama odgnala v partizane na Livško. Videli so ga večkrat tudi domačini, kot je bil tedaj že star, velik in mogočen Ivan Ručna – Tarzan, v Kozjih stenah na Trnovskem in to še pozimi 1945. Karlin je bil dodeljen k bolničarjem. Zgodilo pa se je, da so mu v hudi zimi hudo pomrznile noge, tako da je bil za hojo čisto nesposoben. Skoraj nove čevlje je nosil zavezane čez rame kot Jurčičev Krjavelj, noge pa je imel zavite v žakljevine. Ko je prišlo do hajke in nujnega umika, ubogi Karlin ni mogel na noge. Po tem času, ga ni videl nihče več. Pa tudi domačim ni nihče nič sporočil. Niti na spominski plošči »padlim« borcem niso zapisali njegovega imena. Zakaj?

»Kako je umrl 'mamin partizan' Karlin, ki je na njeno željo zapustil domobransko enoto v Kobaridu?« se je vprašal Ivan Rutar in dodal: »V Idrskem je poznan primer, da so partizane nasilno mobilizirali po gostilnah, če jim prebrisanci niso kdaj že poskakali skozi domača okna na sosedova dvorišča.«

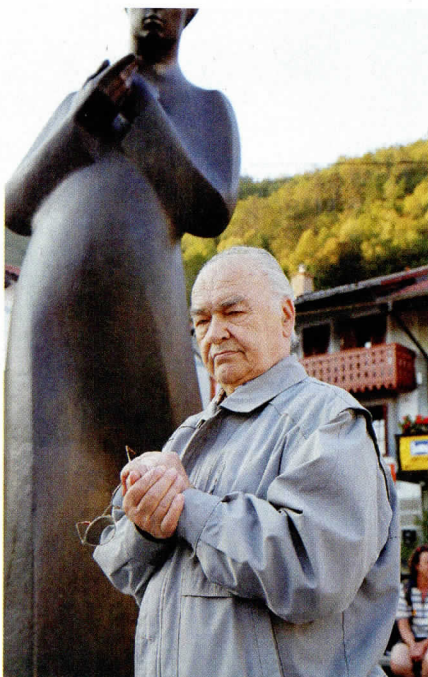
Karlo Volarič

Jeseni, že po razsulu partizanske »kobariške republike«, so vse oefovske ustanove, razne komisije in odbori s Kobariškega, odšle v matajurske planine in gozdove. Posebno borci, ki so opravljali v glavnem stražarske ali kurirske posle, so bili najpo-

gosteje brez dela. Dolgočasili so se, skoraj vsi so bili domačini iz bližnjih vasi, tako da so lahko, ne da bi vprašali za dovoljenje, šli domov, se tam najedli, preoblekli in si nabasali nahrbtnik tudi s hrano.

Karlo Volarič (letnik 1908) jo je pogosto mahnil domov v Idrsko. Dobro uro je porabil do doma po stezah in skrajšanih poteh naravnost skozi gozd. Ko se je vračal, je bilo treba kar dobro pohiteti, če se je hotel vrniti v dveh do dveh urah in pol.

Karlove pogoste poti so postale partizanskemu vodstvu sumljive, še posebno ker je kar naprej godrnjal, da gre domov, da nima kaj delati. Zato so se odločili, da se mora Karla »spraviti« s poti, da ne naredi kakšne neumnosti. Za umor so določili kar domačina iz Idrskega, ki naj ga ne-

Ivan Rutar, zbiralec gradiva o umorjenih na Kobariškem.

kaj časa spremlja, potem pa »poči«. Ko je na tej poti Karlov sovaščan Jože opazil, da se je Karlo ustavil, da si zaveže čevlje, je izkoristil to priložnost in ga, čepečega, ustrelil v tilnik.

Jože in Karlo sta bila že zrela moža, stara približno 40 let. Jože se je vrnil na komando in sporočil, da je »delo opravljeno«. Kakšne more so ga potem dajale, je vedel le redko kdo, toda kaj je hotel, če so višji ugotovili, da je to treba storiti, je pač moral, če bi ugovarjal, bi se lahko še zanj spomnili kaj podobnega in ga »pospravili«.

Jožef Matelič

Jožef Matelič – Pepič (1925) je bil z Livških Raven. Njegova mati se je poročila v Dolje pri Tolminu, sin pa je bil nezakonski. Zelo rad je zahajal domov na Ravne in v Kobarid, ki se mu je zdel kot mesto. Bil je begavček in za nobeno delo. Oefovci so

zato sklepali, da bi lahko napravil kaj nevsčnega, zato so ga predlagali za umor. Partizanski karavli na Livških Ravnah se je to zdelo upravičeno, in reveža so ubili (po pripovedovanju komandirja kurirske karavle Antona Hrasta iz Livka). Pokopali so ga nad vasjo.

Fran Matelič

Franca Mateliča – Čefutnovega iz Kobarida, letnik 1912, so partizani ustrelili jeseni 1944 na Pečinah blizu Šentviške Gore. Bil je celo komisar čete. Ker je bil doma iz še kar bogate kmečke družine in se je tedaj že veliko govorilo o komunistični revoluciji, je verjetno izražal kake dvome. Verjetno se ga je štab višje enote želel znebiti, da ne bi med borce vnašal kakšnih »napačnih« idej.

Janez Lišter

V Drežniških Ravnah so partizani ubili Janeza Lištra, ker so ga terenci OF obdoli, da krade partizanom nabrano blago, posebno hrano. Na Drežniškem je bilo po ovadbah zagrizenih članov in odbornikov OF »obsojenih« na smrt kar petnajst ljudi, in to brez posebnih utemeljitev. Smrti jih je rešil Mirko Skočir – Markčev iz Jezrc, ki je bil prav tako med vodilnimi člani odbora OF, toda s pametno glavo. Vedel je, da so ovadeni po večini zelo verni, toda dobri in pošteni ljudje, da so med njimi v glavnem taki, ki so se jim nekateri zlobneži hoteli maščevati zaradi osebnih koristi ali sovraštva.

Fran Lušina

Na Robidišču so leta 1944 partizani ustrelili tudi partizanskega funkcionarja Franca Lušino iz Ljubljane. Zakaj, ni znano.

Umor Italijana

V Kobaridu so v času t. i. kobariške republike (od 15. septembra do 1. novembra 1943) partizani javno ubili tudi trgovčiča Italijana Vasca, ki je imel svojo skromno trgovinico s sadjem pri Franku, prav tam, kjer je zdaj bogato založena trgovina z zelenjavo. Ubili so ga brez vzroka, bil je Italijan, toda nikakršen fašist in prenapetež. Na trati starega pokopališča v smeri Mlinov ga je z brzostrelko prerešetal poznan kobariški partizan. Jok, rote in kričanje »Io sono con voi« (jaz sem z vami), da bi si rešil ubogo življenje, ni pomagal.

Ena izmed strašilnih metod, posebno nad dekleti, ki so bila zaljubljena v lepe in prikupne Italijančke, je bila tudi ta, da so jih ugrabili in potem ostrigli na balin. To je bila javna sramota in prvi opomin, da drugič ne bodo pele le škarje, pač streli iz puške. Tudi taki primeri so poznani v Kobaridu. ■